

ECLI:NL:HR:2025:945

Instantie	Hoge Raad
Datum uitspraak	20-06-2025
Datum publicatie	20-06-2025
Zaaknummer	23/04362
Rechtsgebieden	Internationaal privaatrecht
Bijzondere kenmerken	Cassatie Prejudiciële beslissing
Inhoudsindicatie	Prejudiciële vragen (art. 392 Rv). Internationaal privaatrecht; conflictenrecht. Europees mededingingsrecht. Truckkartel. Welk recht is van toepassing op follow-on vorderingen naar aanleiding van een enkele en voortdurende inbreuk op kartelverbod in art. 101 VWEU en art. 53 EER-Overeenkomst? Art. 4 WCOD, art. 6 lid 3 Verordening Rome II. Geen eenzijdige rechtskeuzemogelijkheid onder art. 4 WCOD. Temporeel toepassingsgebied art. 31 Verordening Rome II. Hoge Raad stelt prejudiciële vragen aan HvJEU.
Vindplaatsen	Rechtspraak.nl NJB 2025/1851 BPR-Updates.nl 2025-0051 NJ 2025/181 RvdW 2025/800 JONDR 2025/583 RAV 2025/82

Uitspraak

HOGE RAAD DER NEDERLANDEN

CIVIELE KAMER

Nummer 23/04362

Datum 20 juni 2025

PREJUDICIËLE BESLISSING

In de zaak van

1. UZDAROJI AKCINE BENDROVE PALINK, gevestigd te Vilnius, Litouwen, en 706 andere rechtspersonen,
2. ADRESTIA TCC 1 LIMITED, gevestigd te Londen, Verenigd Koninkrijk,
3. STICHTING TRUCK CARTEL RECOVERY, gevestigd te Amsterdam,

4. en vele andere rechtspersonen,
advocaten: P.A. Fruytier en H. Boom,

5. UNILEVER PLC, gevestigd te Rotterdam,

en 318 andere rechtspersonen,
advocaat: R.L.M.M. Tan,

EISERESSEN in eerste aanleg,
hierna gezamenlijk: eisers,

tegen

1. CNH INDUSTRIAL N.V., gevestigd te Amsterdam,
2. Stellantis N.V., voorheen genaamd Fiat Chrysler Automobiles N.V., gevestigd te Amsterdam,
3. Iveco S.p.A., gevestigd te Turijn, Italië,
4. Iveco Magirus AG, gevestigd te Ulm, Duitsland,
5. DAF Trucks N.V., gevestigd te Eindhoven,
6. DAF Trucks Deutschland GmbH, gevestigd te Frechen, Duitsland,
7. PACCAR Inc, gevestigd te Bellevue, Verenigde Staten van Amerika,
8. TRATON SE, als rechtsopvolger onder algemene titel van MAN SE, gevestigd te München, Duitsland,
9. MAN Truck & Bus SE, voorheen genaamd MAN Truck & Bus AG, gevestigd te München, Duitsland,
10. MAN Truck & Bus Deutschland GmbH, gevestigd te München, Duitsland,
11. Mercedes-Benz Group AG, voorheen genaamd Daimler AG, gevestigd te Stuttgart, Duitsland,
12. AB Volvo (publ), gevestigd te Gothenburg, Zweden,
13. Volvo Lastvagnar AB, gevestigd te Gothenburg, Zweden,
14. Renault Trucks SAS, gevestigd te Saint-Priest, Frankrijk,
15. Volvo Group Trucks Central Europe GmbH, gevestigd te Ismaning, Duitsland,
16. Scania AB, gevestigd te Södertälje, Zweden,
17. Scania CV AB, gevestigd te Södertälje, Zweden,
18. Scania Deutschland GmbH, gevestigd te Koblenz, Duitsland,

GEDAAGDEN in eerste aanleg,
hierna gezamenlijk: de truckfabrikanten,
advocaten: A. Knigge, M.W. Scheltema, W.H. van Hemel, J.W.M.K. Meijer en J.J. Valk.

1 De prejudiciële procedure

Voor het verloop van het geding in deze prejudiciële procedure verwijst de Hoge Raad naar zijn beslissing van 21 maart 2025 (ECLI:NL:HR:2025:414).

In die beslissing heeft de Hoge Raad partijen in de gelegenheid gesteld zich uit te laten over de beoogde vragen van uitleg als in die uitspraak vermeld.

De advocaten van partijen hebben zich schriftelijk over die vragen uitgelaten. De Hoge Raad ziet daarin aanleiding passages in 4.6.6 en 4.7.4 aan te vullen en vraag 3 (a), (b) en (c) te preciseren. Ook zijn, naar aanleiding van het antwoord op vraag (vi), 4.1 en 4.4.4-4.4.7 gewijzigd.

2 Inleiding

- 2.1 Deze zaak gaat over de vraag welk recht van toepassing is op vorderingen tot vergoeding van schade als gevolg van een enkele en voortdurende inbreuk op het kartelverbod van art. 101 VWEU en art. 53 EER-Overeenkomst (zogenoemde *follow-on* vorderingen).
- 2.2 In de periode 1997-2011 heeft op de Europese markt voor vrachtwagens een kartel van truckfabrikanten bestaan (hierna ook: het truckkartel). De Europese Commissie heeft vastgesteld dat sprake is geweest van een enkele en voortdurende inbreuk (*single and continuous infringement*) op het Europese kartelverbod met gevolgen voor de gehele Europese Economische Ruimte (hierna: EER). Zij heeft geldboetes opgelegd aan alle truckfabrikanten, op één na.
- 2.3 Bij de Nederlandse rechter is een groot aantal zaken aangebracht door partijen die stellen schade te hebben geleden door het truckkartel. In die zaken ligt onder meer de vraag voor welk rechtsstelsel van toepassing is op deze *follow-on* vorderingen. In deze zaak heeft de rechtbank hierover op de voet van art. 392 Rv prejudiciële vragen gesteld aan de Hoge Raad.
- 2.4 De Hoge Raad is van oordeel dat hij op zijn beurt op grond van art. 267 VWEU prejudiciële vragen moet stellen aan het Hof van Justitie van de Europese Unie (hierna: HvJEU).
- 2.5 Deze zaak houdt verband met zaken 23/00670 en 23/00676, waarin eveneens de vraag aan de orde is welk recht van toepassing is op *follow-on* vorderingen.¹

3 Uitgangspunten en feiten

- 3.1 Bij de beantwoording van de prejudiciële vragen gaat de Hoge Raad uit van de volgende feiten.

(i) In 2016 en 2017 heeft de Europese Commissie in een tweetal beschikkingen (hierna: de boetebesluiten)² vastgesteld dat de truckfabrikanten inbreuk hadden gemaakt op het kartelverbod van art. 101 VWEU en art. 53 EER-Overeenkomst³ (hierna: de inbreuk). Het ging om een enkele en voortdurende inbreuk (*single and continuous infringement*). De inbreuk bestond in heimelijke prijsafspraken over de verhogingen van de brutoprijs in de EER voor vrachtwagens, en over het tijdstip en doorberekening van kosten voor de invoering van voor de EURO 3- tot EURO 6-normen vereiste emissietechnologieën voor middelzware en zware vrachtwagens. De inbreuk bestreek de hele EER en duurde van 17 januari 1997 tot en met 18 januari 2011 (hierna: de inbreukperiode). De Commissie heeft geldboetes opgelegd aan alle truckfabrikanten met uitzondering van MAN, die na een clementieprocedure volledige immuniteit heeft verkregen.

(ii) In de van deze boetebesluiten gepubliceerde samenvattingen⁴ is over de inbreuk het volgende vermeld:

“(1) In het besluit gaat het om één voortdurende inbreuk op artikel 101 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie en artikel 53 van de EER-overeenkomst.

()

2.3. Samenvatting van de inbreuk

(8) De producten waarop de inbreuk betrekking heeft, zijn vrachtwagens met een gewicht tussen 6 en 16 ton ("middelzware vrachtwagens") en vrachtwagens met een gewicht van méér dan 16 ton ("zware vrachtwagens"), zowel vaste vrachtwagens als trekker-opleggers (hierna samen "vrachtwagens" genoemd) (.). De zaak heeft geen betrekking op naverkopen, andere diensten en garanties voor vrachtwagens, de verkoop van tweedehandsvrachtwagens of andere goederen of diensten.

(9) De inbreuk bestond in heimelijke prijsafspraken over de verhogingen van de brutoprijs in de EER voor vrachtwagens, en over het tijdstip en doorberekening van kosten voor de invoering van voor de EURO 3- tot EURO 6-normen vereiste emissietechnologieën voor middelzware en zware vrachtwagens. De hoofdkantoren van de adressaten waren rechtstreeks betrokken bij het overleg over prijzen, prijsverhogingen en de invoering van nieuwe emissienormen tot 2004. Zeker sinds augustus 2002 hebben besprekingen plaatsgevonden via Duitse dochterondernemingen die, in uiteenlopende mate, rapporteerden aan hun hoofdkantoren. De uitwisseling vond plaats op multilateraal en bilateraal niveau.

(10) Deze heimelijke afspraken omvatten overeenkomsten en/of onderling afgestemde feitelijke gedragingen met betrekking tot prijzen en bruto prijsverhogingen met het oog op de afstemming van brutoprijzen binnen de EER en over het tijdstip en doorberekening van kosten voor de invoering van voor de EURO 3- tot EURO 6-normen vereiste emissietechnologieën.

(11) De inbreuk bestreek de hele EER en duurde van 17 januari 1997 tot en met 18 januari 2011.

()"

(iii) Scania heeft tegen het haar betreffende boetebesluit beroep ingesteld bij het Gerecht van de Europese Unie. Op 2 februari 2022 heeft het Gerecht dit beroep verworpen.⁵ Bij arrest van 1 februari 2024 heeft het HvJEU de door Scania ingestelde hogere voorziening afgewezen.⁶

(iv) Thans is onherroepelijk beslist dat de truckfabrikanten in strijd met het Europese mededingingsrecht hebben gehandeld.

(v) Bij de Nederlandse rechter is een zeer grote hoeveelheid zaken aanhangig gemaakt door een veelheid van partijen die stellen schade te hebben geleden als gevolg van de inbreuk. Deze zaken worden (gevoegd) in groepen behandeld om het voor partijen en de rechter hanteerbaar te houden. Elke groep truckzaken betreft vorderingen die zien op ongeveer 200.000 vrachtwagens (althans vrachtwagentransacties).⁷ Er zijn tot nu toe vier groepen truckzaken.⁸

(vi) Als eisende partijen in deze zaken treden soms de benadeelde partijen zelf op, maar dikwijls zijn de vorderingen gebundeld en treedt een litigation- of claimvehikel en in een enkel geval een moeder- of groepsmaatschappij op als eisende partij. Meestal hebben de benadeelde partijen (door de rechtbank aangeduid als de achterliggende partijen) hun vorderingen aan de litigation- of claimvehikels gecedeerd, soms stellen deze laatsten de vorderingen in op basis van lastgeving of volmacht.⁹

3.2 De eisers (door de rechtbank claimanten genoemd) in deze procedure stellen schade te hebben geleden als gevolg van de inbreuk.

3.3 In haar eerste tussenvonnissen (hierna: het eerste vonnis) in deze procedure heeft de rechtbank overwogen eerst de vraag te zullen behandelen welk rechtsstelsel toepasselijk is op de vorderingen.¹⁰

3.4 De rechtbank heeft het volgende overwogen over de grondslag van de vorderingen.

De grondslag van de vorderingen is onrechtmatige daad. De beweerde schade wordt in de meeste gevallen (pas) geleden steeds op het moment dat bij koop (huur/lease/etc.) van een vrachtwagen een meerprijs wordt betaald (of bij het afnemen van een transportdienst, indien de meerprijs aan de afnemer van die dienst is doorberekend). (eerste vonnis, rov. 2.17)

De rechtbank heeft het standpunt van de eisers over de transportdiensten in haar tweede tussenvonnissen¹¹ (hierna: het tweede vonnis) als volgt weergegeven:

“2.10. Allereerst hebben [bepaalde eisers] erop gewezen dat zij geen vrachtwagens hebben afgenomen, maar transportdiensten. Deze vorderingen zijn het soort vorderingen waarvoor artikel 6 lid 3 sub b Rome II is bedacht. [Bedoelde eisers] hebben schade geleden in veel verschillende landen vanwege de enkele en voortdurende onrechtmatige daad van de Truckfabrikanten. De positie van [deze eisers] lijkt veel op die van de shippers in de Aircargo-zaken: (i) net als de shippers hadden [bedoelde eisers] geen directe contractuele relatie met de Truckfabrikanten ([de eisers] kochten hun transportdiensten in bij trucktransportdienstverleners) en (ii) net als bij de shippers is sprake van een dienst die naar zijn aard transnationaal is (het trucktransport van [de eisers] liep door heel Europa, met routes die veelal begonnen in één lidstaat en elders in Europa eindigden), aldus steeds [de eisers].”

Verder stelt een aantal eisers dat zij (ook) schade hebben geleden vanwege de vertraging van de timing voor de introductie van nieuwe emissietechnologieën om te voldoen aan de steeds strenger wordende Europese emissienormen (eveneens als gevolg van door de Truckfabrikanten gemaakte afspraken). Die schade bestaat onder meer uit een hoger brandstofverbruik en hogere andere verbruikskosten, waaronder hogere tolheffing (hierna: tolvorderingen). (eerste vonnis, rov. 2.17) De rechtbank heeft het standpunt van de eisers daarover als volgt weergegeven (tweede vonnis):

“2.11. [Bepaalde eisers] hebben voorts terecht aandacht gevraagd voor vorderingen tot vergoeding van schade die veroorzaakt is (volgens de Claimanten) door de vertraging van de timing voor de introductie van nieuwe emissietechnologieën (waar de Inbreuk ook op ziet) (“tolvorderingen”). [Bedoelde eisers] stellen dat zij door deze vertraging hogere tol hebben betaald die wordt geheven over zware en middelzware vrachtwagens. Om weggebruikers te laten betalen voor emissievervuiling is in veel landen in Europa de tol mede afhankelijk van de emissietechnologie van de vrachtwagen. ()”

3.5 Tezamen genomen hebben de *follow-on* vorderingen in deze zaak dus betrekking op verschillende soorten schade, waarvan vergoeding wordt gevorderd door hetzij de benadeelden zelf, hetzij door claim- en litigation vehikels, te weten:

- schade geleden door benadeelden die de vrachtwagens hebben gekocht, gehuurd of geleased, hetzij direct van een van de karteldeelneemers hetzij van tussenliggende partijen zoals dealers;
- schade geleden door afnemers van transportdiensten van partijen (transportbedrijven) die daarvoor als gevolg van de inbreuk hogere prijzen hebben berekend; en
- schade geleden door partijen die stellen (ook) schade te hebben geleden vanwege de vertraging van de timing voor de introductie van nieuwe emissietechnologieën om te voldoen aan de steeds strenger wordende Europese emissienormen, welke schade eveneens een gevolg is van de inbreuk en onder meer bestaat in een hoger brandstofverbruik en hogere andere verbruikskosten, waaronder hogere tolheffing.

3.6 De rechtbank heeft in het tweede vonnis op de voet van art. 392 e.v. Rv de volgende prejudiciële vragen aan de Hoge Raad gesteld:

“*Inleidend*

(i) Moet een enkelvoudige en voortdurende inbreuk (*single and continuous infringement*) op artikel 101 VWEU naar Nederlands recht worden gekwalificeerd als een (enkelvoudige en voortdurende) onrechtmatige gedraging (schadeveroorzakende gebeurtenis) die leidt tot afzonderlijke schadevergoedingsvorderingen op het moment dat schade wordt geleden (op het moment van verwerven van een bepaalde vrachtwagen (waaronder kan worden verstaan (huur)koop) of het afnemen van een bepaalde transportdienst)?

of

(ii) Moet een enkelvoudige en voortdurende inbreuk (*single and continuous infringement*) op artikel 101 VWEU naar Nederlands recht worden gekwalificeerd als een (enkelvoudige en voortdurende) schadeveroorzakende gebeurtenis die resulteert in een enkelvoudige schadevergoedingsvordering per gedupeerde (hier: Claimant die zelf schade heeft geleden of Achterliggende partij, zie r.o. 2.1 [eerste vonnis]), bestaande uit verschillende schadeposten?

In geval van schadeposten:

(iii) Indien het antwoord op vraag (ii) bevestigend luidt, moet dan het moment waarop de schadeveroorzakende gebeurtenis is beëindigd tot uitgangspunt worden genomen bij de vaststelling van de toepasselijke conflictregel? Of moet onderscheid worden gemaakt tussen schadeposten van voor 11 januari 2009 en schadeposten van na 11 januari 2009?

In geval van afzonderlijke schadevergoedingsvorderingen:

(iv) Indien het antwoord op vraag (i) bevestigend luidt, is dan juist dat voor de vaststelling van de toepasselijke conflictregel onderscheid moet worden gemaakt tussen schadevergoedingsvorderingen die zijn ontstaan voor 11 januari 2009 (in welk geval artikel 4 lid 1 WCOD van toepassing is) en schadeposten van na 11 januari 2009 (in welk geval artikel 6 lid 3 Rome II van toepassing is)?

Artikel 4 lid 1 WCOD

(v) Welk criterium/aanknopingspunt moet worden gehanteerd bij de toepassing van artikel 4 lid 1 WCOD? Moet voor de bepaling van het toepasselijk recht worden aangeknoopt bij het land waar de *eerste afnemer* van de vrachtwagen, waar de vordering betrekking op heeft, is gevestigd (ook in geval van transportdiensten)? Of moet worden aangeknoopt bij de plaats waar de vrachtwagen of transportdienst is afgenomen, te weten (i) de plaats waar de verkoper (of verhuurder) van vrachtwagens of de aanbieder van transportdiensten is gevestigd of (ii) indien eenzelfde Claimant of Achterliggende partij vrachtwagens heeft afgenomen in verschillende landen, het recht van de plaats van de zetel van de betreffende Claimant of Achterliggende partij? Of moet het toepasselijk recht op de voet van artikel 4 lid 1 WCOD op andere wijze worden bepaald? Welk criterium moet worden gehanteerd voor de bepaling van het toepasselijk recht op schade als gevolg van tolvorderingen?

(vi) Of kan de rechter, indien wordt geoordeeld dat de concurrentieverhoudingen (ten minste) op de gehele interne markt, en dus in meerdere landen, zijn beïnvloed, en er op grond van artikel 4 lid 1 WCOD diensgevolge meerdere rechtstelsels van toepassing zouden zijn, het toepasselijk recht vaststellen op een wijze die overeenkomt met artikel 6 lid 3 sub b Rome II (rechtskeuze voor de *lex fori*)?

Artikel 6 lid 3 sub a Rome II

(vii) Welk criterium/aanknopingspunt moet worden gehanteerd bij de toepassing van artikel 6 lid 3 sub a Rome II? Moet worden aangeknoopt bij de plaats waar de vrachtwagen of transportdienst is afgenomen, te weten (i) de plaats waar de verkoper (of verhuurder) van vrachtwagens of de aanbieder van transportdiensten is gevestigd of (ii) indien eenzelfde Claimant of Achterliggende partij vrachtwagens heeft afgenomen in verschillende landen, het recht van de plaats van de zetel van de betreffende Claimant of Achterliggende partij? Of kan worden aangeknoopt bij het land waar de *eerste afnemer* van de vrachtwagen, waar de vordering betrekking op heeft, is gevestigd (ook in geval van transportdiensten)? Of moet het toepasselijk recht op de voet van artikel 6 lid 3 sub a Rome II op andere wijze worden bepaald? Welk criterium moet worden gehanteerd voor de bepaling van het toepasselijk recht op schade als gevolg van tolvorderingen?

Artikel 6 lid 3 sub b Rome II

(viii) Kan de Claimant een rechtskeuze doen voor de *lex fori* (Nederlands recht) op grond van artikel 6 lid 3 sub b Rome II als is voldaan aan de volgende vereisten?

- dat de markt wordt of waarschijnlijk wordt beïnvloed in meer dan één land;
- dat een van de verweerders wordt gedaagd voor het gerecht van zijn woonplaats;
- dat de markt in de lidstaat van dat gerecht rechtstreeks en aanzienlijk wordt beïnvloed door de beperking van de mededinging.

(ix) Of geldt voor de toepassing van artikel 6 lid 3 sub b Rome II ook het (aanvullende) vereiste dat de gevolgen voor de gedupeerde zich moeten hebben voorgedaan in verschillende landen met inbegrip van (in dit geval) Nederland?

(x) Moet hierbij onderscheid worden gemaakt tussen Claimanten die zelf schade hebben geleden enerzijds en Claimanten die vorderingen hebben opgekocht (claim- of litigation vehikels) anderzijds?"

4 Beantwoording van de prejudiciële vragen

Inleiding

4.1 De prejudiciële vragen die de rechtbank aan de Hoge Raad heeft gesteld, kunnen worden verdeeld in vier groepen.

De eerste groep (vragen (i) en (ii)) betreft een inleidende vraag die van belang is voor de vaststelling van het toepasselijke recht. Het gaat kort gezegd om de vraag hoe een enkele en voortdurende inbreuk (*single and continuous infringement*) op het Europese kartelverbod in dit verband moet worden gekwalificeerd: moet een dergelijke inbreuk worden aangemerkt als een onrechtmatige gedraging die *per benadeelde* leidt tot één schadevordering, of gaat het om een onrechtmatige gedraging die *per transactie* leidt tot een afzonderlijke schadevordering? Aangezien het Unierecht mogelijk van belang is voor deze kwalificatie kan de Hoge Raad deze vragen niet beantwoorden zonder hierover vragen te stellen aan het HvJEU (zie hierna in 4.2.1-4.2.8).

Hierop voortbouwend stelt de tweede groep (vragen (iii) en (iv)) aan de orde welke conflictenrechtelijke regeling in temporeel opzicht van toepassing is: is dat de Wet Conflictenrecht Onrechtmatige Daad (hierna: WCOD)¹² of Verordening Rome II¹³? Deze vraag is van belang omdat de inbreukperiode in temporeel opzicht deels valt onder de WCOD en deels onder Verordening Rome II. Aangezien de uitleg van het temporele toepassingsgebied van Verordening Rome II een Unierechtelijke aangelegenheid is, geldt ook hier dat de Hoge Raad deze vragen niet kan beantwoorden zonder hierover vragen te stellen aan het HvJEU (zie hierna in 4.3.1-4.3.5).

De derde groep (vragen (v) en (vi)) neemt tot uitgangspunt dat de WCOD (over de gehele inbreukperiode of een deel daarvan) van toepassing is en betreft vragen over art. 4 WCOD. De Hoge Raad heeft in zijn beslissing van 21 maart 2025 (ECLI:NL:HR:2025:414, rov. 4.4.1-4.4.7) geoordeeld dat vraag (v) in dit stadium van de procedure geen beantwoording behoeft en dat vraag (vi) ontkennend moet worden beantwoord. Onder de WCOD is een keuzerecht zoals in art. 6 lid 3, onder b, Verordening Rome II niet toegelaten (zie hierna in 4.4.1-4.4.4).

De vierde groep (vragen (vii) tot en met (x)) neemt tot uitgangspunt dat Verordening Rome II (over de gehele inbreukperiode of een deel daarvan) van toepassing is en betreft vragen over art. 6 lid 3 van die verordening. Aangezien het hier om de uitleg van Unierecht gaat, kan de Hoge Raad deze vragen niet beantwoorden zonder hierover vragen te stellen aan het HvJEU (zie hierna in 4.6.1-4.7.6).

I. Kwalificatie enkele en voortdurende inbreuk (vragen (i)-(ii))

4.2.1 Met vragen (i) en (ii) wenst de rechtbank te vernemen hoe een enkele en voortdurende inbreuk op art. 101 VWEU naar Nederlands recht moet worden gekwalificeerd in het kader van de vaststelling van het recht dat van toepassing is op de vorderingen van de eisers. De eisers

hebben betoogd dat een enkele en voortdurende inbreuk moet worden gezien als één voortdurende onrechtmatige gedraging jegens elk van hen waaruit per eiser één schadevordering voortvloeit, bestaande uit verschillende schadeposten (de verschillende transacties, zoals het kopen of huren van een vrachtwagen, of het afnemen van transportdiensten).¹⁴ De truckfabrikanten hebben daarentegen aangevoerd dat pas bij een afzonderlijke transactie een vordering tot schadevergoeding ontstaat (zie ook hierna in 4.3.4) en dat dit niet anders is als de inbreuk wordt gezien als één voortdurende onrechtmatige gedraging.

4.2.2 Zoals hiervoor in 4.1 overwogen gaat het hier kort gezegd om de vraag of een enkele en voortdurende inbreuk op het Europese kartelverbod moet worden aangemerkt als een onrechtmatige gedraging (schadeveroorzakende gebeurtenis) die *per benadeelde* leidt tot één schadevordering of als een onrechtmatige gedraging (schadeveroorzakende gebeurtenis) die *per transactie* leidt tot een afzonderlijke schadevordering.

In eerstgenoemd geval moet bij de bepaling van het toepasselijke recht worden uitgegaan van één schadevordering per benadeelde die mogelijk meerdere transacties omvat en de gehele inbreukperiode bestrijkt. Dat leidt tot de vervolgvraag welk conflictenrechtelijk regime temporeel van toepassing is op deze ene vordering (vraag (iii)), zie hierna in 4.3.3).

In laatstgenoemd geval is per transactie sprake van een schadevordering waarbij per vordering het toepasselijke recht moet worden bepaald. Dat leidt tot de vervolgvraag of het dan juist is dat ten aanzien van vorderingen die zijn ontstaan voor 11 januari 2009 het toepasselijke recht moet worden bepaald door het toenmalige Nederlandse conflictenrecht (met name de WCOD) en ten aanzien van vorderingen die op of na die datum zijn ontstaan, door Verordening Rome II (vraag (iv)), zie hierna in 4.3.4).

4.2.3 Vragen (i) en (ii) nemen tot uitgangspunt dat de kwalificatie van een enkele en voortdurende inbreuk op het Europese kartelverbod ter bepaling van het daarop toepasselijke recht, moet geschieden *naar Nederlands recht*. De vraag rijst evenwel of deze kwalificatie niet naar Europees recht dient plaats te vinden.

4.2.4 In dit verband is ten eerste van belang dat het in dit geval gaat om schadevorderingen die voortvloeien uit een inbreuk op het Europese mededingingsrecht (art. 101 VWEU en art. 53 EER-Overeenkomst). Het HvJEU heeft overwogen dat dergelijke vorderingen tot vergoeding van schade wegens schending van de mededingingsregels van de Unie (*private enforcement*), net zo goed als de uitvoering die de openbare autoriteiten aan die regels geven (*public enforcement*), integrerend deel uitmaken van het stelsel voor de handhaving van die regels, dat ertoe strekt mededingingsversturende gedragingen van ondernemingen te bestraffen en hen van dergelijke gedragingen te weerhouden.¹⁵

4.2.5 Ten tweede heeft het HvJEU geoordeeld dat het aan de rechtsorde van elke lidstaat is om regels vast te stellen voor de uitoefening van het recht om vergoeding te vorderen van de schade als gevolg van een inbreuk op de art. 101 en 102 VWEU, mits het gelijkwaardigheidsbeginsel en het doeltreffendheidsbeginsel in acht worden genomen, waarbij laatstgenoemd beginsel vereist dat de regels die van toepassing zijn op vorderingen die worden ingediend ter bescherming van de rechten die de justitiabelen aan het Unierecht ontleen, de uitoefening van de door de rechtsorde van de Unie verleende rechten niet in de praktijk onmogelijk of uiterst moeilijk maken.¹⁶

4.2.6 Verder is van belang welke functie het begrip enkele en voortdurende inbreuk heeft in de handhaving van het Europese mededingingsrecht. In zijn arrest van 1 februari 2024 inzake Scania heeft het HvJEU daarover het volgende overwogen:

“131 Zoals in punt 94 van het onderhavige arrest in herinnering is gebracht, volgt uit vaste rechtspraak dat schending van artikel 101, lid 1, VWEU niet alleen kan voortvloeien uit een opzichzelfstaande handeling, maar ook uit een reeks handelingen of een voortdurende

gedraging, ook al zouden een of meer onderdelen van deze reeks handelingen of van deze voortdurende gedraging ook op zichzelf en afzonderlijk beschouwd schending van deze bepaling kunnen opleveren. Wanneer de verschillende gedragingen wegens hun identieke doel om de mededinging binnen de interne markt te verstoren, deel uitmaken van een totaalplan”, mag de Commissie bijgevolg de aansprakelijkheid voor die gedragingen toerekenen naargelang van de deelname aan de betrokken inbreuk in haar geheel (arrest van 16 juni 2022, Sony Optiarc en Sony Optiarc America/Commissie, C698/19 P, EU:C:2022:480, punt 59 en aldaar aangehaalde rechtspraak).

132 Een onderneming die aan een dergelijke enkele voortdurende inbreuk heeft deelgenomen door middel van voor haar kenmerkende gedragingen die een overeenkomst” of onderling afgestemde feitelijke gedraging” met een mededingingsbeperkend doel in de zin van artikel 101, lid 1, VWEU vormden en die een bijdrage aan de verwezenlijking van de inbreuk in haar geheel beoogden te leveren, kan aldus voor de gehele duur van haar deelneming aan die inbreuk eveneens aansprakelijk zijn voor de gedragingen van andere ondernemingen in het kader van deze inbreuk (arrest van 16 juni 2022, Sony Optiarc en Sony Optiarc America/Commissie, C698/19 P, EU:C:2022:480, punt 60 en aldaar aangehaalde rechtspraak).

133 Het Hof heeft er echter reeds op gewezen dat een geheel van gedragingen onder de in de vorige twee punten van dit arrest genoemde voorwaarden weliswaar als één enkele voortdurende inbreuk” kan worden gekwalificeerd, maar dat daaruit niet kan worden afgeleid dat elk van deze gedragingen op zichzelf en afzonderlijk beschouwd noodzakelijkerwijs moet worden aangemerkt als afzonderlijke inbreuk op die bepaling (arrest van 16 juni 2022, Sony Optiarc en Sony Optiarc America/Commissie, C698/19 P, EU:C:2022:480, punt 64).

134 Voor de vaststelling van één enkele voortdurende inbreuk is het immers gebruikelijk om rekening te houden met de verschillende verbanden tussen de verschillende bestanddelen van de betrokken inbreuk. Zo kan een contact tussen ondernemingen dat, afzonderlijk beschouwd, op zich geen inbreuk op artikel 101, lid 1, VWEU vormt, niettemin relevant zijn om het bestaan van één enkele voortdurende inbreuk op deze bepaling aan te tonen, gelet op de context waarin dit contact heeft plaatsgevonden. In een dergelijke situatie maakt dit contact deel uit van de bundel indicaties waarop de Commissie zich rechtmatig mag baseren om het bestaan van één enkele voortdurende inbreuk op die bepaling aan te tonen (zie in die zin arrest van 26 januari 2017, Commissie/Keramag Keramische Werke e.a., C613/13 P, EU:C:2017:49, punt 52 en aldaar aangehaalde rechtspraak).

135 Uit de in de punten 131 tot en met 134 van het onderhavige arrest in herinnering gebrachte rechtspraak volgt dus dat het voor de vaststelling van het bestaan van één enkele voortdurende inbreuk volstaat dat de Commissie aantoont dat de verschillende onderzochte gedragingen deel uitmaken van een totaalplan”, zonder dat elk van deze gedragingen op zichzelf en afzonderlijk beschouwd moet kunnen worden aangemerkt als afzonderlijke inbreuk op artikel 101, lid 1, VWEU.” 17

4.2.7 Uit de hiervoor in 4.2.6 geciteerde overwegingen volgt dat het begrip enkele en voortdurende inbreuk het mogelijk maakt dat een onderneming voor de gehele duur van haar deelname aan de inbreuk eveneens verantwoordelijk wordt gehouden voor de gedragingen van andere ondernemingen in het kader van deze inbreuk, zonder dat daarbij onderscheid wordt gemaakt in afzonderlijke gedragingen, en zonder dat hoeft vast te staan dat elk van deze gedragingen op zichzelf en afzonderlijk beschouwd als inbreuk op art. 101 VWEU kan worden aangemerkt.

4.2.8 Gelet op de betekenis en het doel van het begrip enkele en voortdurende inbreuk, gezien in het licht van het hiervoor in 4.2.5 genoemde beginsel van doeltreffendheid, is denkbaar dat een enkele en voortdurende inbreuk op art. 101 VWEU en art. 53 EER-Overeenkomst moet worden aangemerkt als één voortdurende onrechtmatige gedraging jegens ieder van degenen die daardoor schade hebben geleden, waaruit voor ieder van hen één verbintenis tot

schadevergoeding oftewel één schadevordering zou voortvloeien. Deze benadering zou de behandeling van *follow-on* kartelschadevorderingen, waaronder de vaststelling van het op die vorderingen toepasselijke recht, namelijk eenvoudiger maken; dit klemt temeer nu het gaat om de afwikkeling van een groot aantal kartelschadezaken. Er is dan immers per benadeelde slechts één niet-contractuele verbintenis die voortvloeit uit een daad van oneerlijke concurrentie (art. 6 lid 3, onder a, Verordening Rome II) dan wel verbintenis wegens ongeoorloofde mededinging (art. 4 WCOD) waarvoor het toepasselijke recht moet worden vastgesteld. Uit het arrest Heureka/Google blijkt dat het doeltreffendheidsbeginsel kan meebrengen dat nationale regels omtrent schadevorderingen niet (onverkort) gelden als dit onverenigbaar is met dit beginsel (zie hiervoor in 4.2.5).

Daartegenover staat dat het HvJEU in zijn rechtspraak steeds heeft benadrukt dat het aan de rechtsorde van elke lidstaat is om regels vast te stellen voor de uitoefening van het recht om vergoeding te vorderen van de schade als gevolg van een inbreuk op de art. 101 en 102 VWEU.¹⁸ Het is daarom ook denkbaar dat de hiervoor in 4.2.2 opgeworpen vraag hoe een enkele en voortdurende inbreuk op art. 101 VWEU en art. 53 EER-Overeenkomst in dit verband moet worden aangemerkt, is overgelaten aan het nationale recht van de lidstaten.

Over het antwoord op de vraag of, en zo ja hoe een enkele en voortdurende inbreuk in dit verband Unierechtelijk moet worden gekwalificeerd, is redelijke twijfel mogelijk.¹⁹ De Hoge Raad zal daarom hierover prejudiciële vragen aan het HvJEU voorleggen (zie hierna onder 6, vraag 1).

II. WCOD of Verordening Rome II: temporeel toepassingsgebied (vragen (iii)-(iv))

4.3.1 Met vragen (iii) en (iv) stelt de rechtbank aan de orde welke conflictenrechtelijke regeling in deze zaak in temporeel opzicht van toepassing is op de vorderingen van eisers: de WCOD of Verordening Rome II. Daarbij staat in deze zaak niet ter discussie dat de vorderingen van eisers tot vergoeding van kartelschade zijn te kwalificeren als vorderingen uit onrechtmatige daad, in het bijzonder ongeoorloofde mededinging.

4.3.2 De WCOD trad op 1 juni 2001 in werking. Voor die tijd was het commune Nederlandse conflictenrecht met betrekking tot de onrechtmatige daad ongeschreven recht. Aangezien de WCOD kan worden gezien als een codificatie van het daarvoor geldende ongeschreven conflictenrecht, kan de WCOD ook worden toegepast op verbintenissen uit onrechtmatige daad van vóór 1 juni 2001.²⁰

Verordening Rome II trad op 11 januari 2009 in werking (art. 32). Art. 31 bepaalt dat de verordening van toepassing is op schadeveroorzakende gebeurtenissen die zich voordoen na de inwerkingtreding van de verordening, dus schadeveroorzakende gebeurtenissen op of na 11 januari 2009. Vanaf die datum is voor toepassing van de WCOD dus geen plaats meer in de gevallen die door Verordening Rome II worden bestreken. Het HvJEU heeft bevestigd dat de art. 31 en 32 van deze verordening zo moeten worden uitgelegd dat deze verordening van toepassing is op schadeveroorzakende gebeurtenissen die zich hebben voorgedaan vanaf 11 januari 2009.²¹ Ook heeft het HvJEU overwogen dat het tijdstip waarop de schadeveroorzakende gebeurtenis zich heeft voorgedaan in dit kader het enige in aanmerking te nemen tijdstip is.²²

4.3.3 Indien moet worden aangenomen (zie vraag (i)) dat een enkele en voortdurende inbreuk op het Europese kartelverbod is aan te merken als een onrechtmatige gedraging (schadeveroorzakende gebeurtenis) die *per benadeelde* leidt tot één schadevordering, dan rijst de vraag welke conflictenrechtelijke regeling in deze zaak in temporeel opzicht van toepassing is op deze vordering (vraag (iii)). Het gaat immers om een inbreuk die duurde van 17 januari 1997 tot en met 18 januari 2011 (zie hiervoor in 3.1 onder (i)), welke periode in temporeel opzicht deels valt onder de WCOD (tot 11 januari 2009) en deels onder Verordening Rome II (vanaf 11 januari 2009). Verschillende oplossingen zijn hier denkbaar.

Zo is bijvoorbeeld denkbaar dat het aanvangsmoment van de inbreuk doorslaggevend wordt geacht (in dit geval 17 januari 1997). In dat geval wordt het op de vorderingen van eisers in deze zaak toepasselijke recht bepaald door (art. 4 lid 1 van) de WCOD, ook als het gaat om transacties op of na 11 januari 2009. Voor deze oplossing pleit dat zij beantwoordt aan eisen van voorspelbaarheid en rechtszekerheid.

Een andere oplossing is dat het moment waarop de inbreuk wordt beëindigd doorslaggevend wordt geacht (in dit geval 18 januari 2011), of het moment waarop de inbreuk in een besluit van de Europese Commissie wordt vastgesteld (in dit geval 19 juli 2016 en 27 september 2018). In dat geval wordt het op de vorderingen van eisers in deze zaak toepasselijke recht bepaald door (art. 6 lid 3 van) Verordening Rome II, ook als het gaat om transacties voor 11 januari 2009. Voor deze oplossing pleit dat zij ruime toepassing geeft aan de uniforme regels van deze verordening, maar er tegen zou kunnen worden aangevoerd dat zij terugwerkende kracht aan de verordening geeft; dat zou op gespannen voet staan met eisen van voorspelbaarheid en rechtszekerheid, en met de hiervoor in 4.3.2 genoemde rechtspraak van het HvJEU.

Ook is als oplossing denkbaar dat een onderscheid wordt gemaakt tussen enerzijds schadeposten (transacties) van voor 11 januari 2009, ten aanzien waarvan de WCOD moet worden toegepast, en anderzijds schadeposten (transacties) van daarna, ten aanzien waarvan Verordening Rome II moet worden toegepast. Tegen deze oplossing pleit dat geen eenheid wordt bereikt in de op de *follow-on* vorderingen toe te passen conflictregels in een zaak als de onderhavige.

4.3.4 Indien moet worden aangenomen (zie vraag (ii)) dat een enkele en voortdurende inbreuk op het Europese kartelverbod is aan te merken als een onrechtmatige gedraging (schadeveroorzakende gebeurtenis) die *per transactie* leidt tot een afzonderlijke schadevordering, dan is het naar het oordeel van de Hoge Raad onontkoombaar dat ten aanzien van vorderingen die zijn ontstaan voor 11 januari 2009 het toepasselijke recht moet worden bepaald door (art. 4 van) de WCOD en ten aanzien van vorderingen die op of na die datum zijn ontstaan door (art. 6 van) Verordening Rome II (vraag (iv)). In dit verband hebben de truckfabrikanten aangevoerd²³, dat elke transactie moet worden aangemerkt als een aparte schadeveroorzakende gebeurtenis in de zin van art. 31 Rome II-Verordening. In dat geval wordt geen eenheid bereikt in de op de *follow-on* vorderingen toe te passen conflictregels in een zaak als de onderhavige.

4.3.5 Voor het antwoord op de vragen (iii) en (iv) is uitleg van het temporele toepassingsgebied van Verordening Rome II noodzakelijk. Over die uitleg is redelijke twijfel mogelijk. De Hoge Raad zal daarom hierover prejudiciële vragen aan het HvJEU voorleggen (zie hierna onder 6, vraag 2).

III. Wet conflictenrecht onrechtmatige daad (WCOD) (vragen (v)-(vi))

4.4.1 Met vragen (v) en (vi) stelt de rechtbank vragen over de uitleg van de zogenoemde marktregel in art. 4 lid 1 WCOD voor het geval dat de WCOD (ten aanzien van de gehele inbreukperiode of een deel daarvan) van toepassing is. Deze bepaling luidt als volgt:

“1. In afwijking van artikel 3 worden verbintenissen wegens ongeoorloofde mededinging beheerst door het recht van de Staat op welks grondgebied de mededingingshandeling de concurrentieverhoudingen beïnvloedt.”

4.4.2 Met vraag (v) wenst de rechtbank te vernemen welk criterium of welke aanknopingspunten moeten worden gehanteerd bij de toepassing van art. 4 lid 1 WCOD. Deze vraag heeft in dit stadium van de procedure nog geen beantwoording. Het is immers mogelijk dat uit de antwoorden van het HvJEU volgt dat alle vorderingen in deze zaak geheel binnen het temporele toepassingsgebied van Verordening Rome II vallen (zie vragen (ii) en (iii)), in welk geval de vraag hoe art. 4 lid 1 WCOD moet worden uitgelegd niet van belang is.

4.4.3

Met vraag (vi) wenst de rechtbank te vernemen of de rechter, indien hij oordeelt dat de concurrentieverhoudingen (ten minste) op de gehele interne markt, en dus in meerdere landen, zijn beïnvloed, en er op grond van art. 4 lid 1 WCOD dientengevolge meerdere rechtsstelsels van toepassing zouden zijn, het toepasselijk recht kan vaststellen op een wijze die overeenkomt met art. 6 lid 3, onder b, Verordening Rome II. Op grond van deze bepaling kan degene die in verband met een beperking van de mededinging schadevergoeding vordert, onder bepaalde voorwaarden eenzijdig een rechtskeuze maken voor het recht van de lidstaat van de aangezochte rechter (*lex fori*).

De rechtbank heeft in een eerdere uitspraak in de eerste groep truckzaken (zie hiervoor in 3.2 onder (v))²⁴ een dergelijke eenzijdige rechtskeuzemogelijkheid aangenomen in het voetspoor van het gerechtshof Amsterdam²⁵, maar meent inmiddels dat daarbij vraagtekens kunnen worden geplaatst.²⁶

4.4.4 De Hoge Raad heeft in zijn beslissing van 21 maart 2025 (ECLI:NL:HR:2025:414) geoordeeld dat art. 4 lid 1 WCOD een eenzijdige rechtskeuze zoals voorzien in art. 6 lid 3, onder b, Verordening Rome II niet toestaat, en heeft vraag (vi) dus ontkennend beantwoord.

Ten overvloede merkt de Hoge Raad op dat een tweezijdige rechtskeuze (dus door beide partijen) op grond van art. 6 WCOD wel mogelijk is, ook indien het gaat om verbintenissen wegens ongeoorloofde mededinging.

IV. Verordening Rome II (vragen (vii)-(x))

4.5 Met vragen (vii)-(x) stelt de rechtbank vragen over de uitleg van art. 6 lid 3, onder a en b, Verordening Rome II voor het geval dat deze verordening (ten aanzien van de gehele inbreukperiode of een deel daarvan) van toepassing is.

Toepassing van de marktregel (art. 6 lid 3, onder a, Verordening Rome II)

4.6.1 Met vraag (vii) wenst de rechtbank te vernemen welk criterium of welke aanknopingspunten moeten worden gehanteerd bij de toepassing van de marktregel van art. 6 lid 3, onder a, Verordening Rome II. Volgens deze bepaling wordt de niet-contractuele verbintenis die uit een beperking van de mededinging voortvloeit, beheerst door het recht van het land waarvan de markt beïnvloed wordt of waarschijnlijk beïnvloed wordt (zie hiervoor in 4.4.4). De vraag is, kort gezegd, hoe in een concreet geval het toepasselijk recht op een *follow-on* vordering moet worden bepaald indien de inbreuk op het kartelverbod meerdere landen bestrijkt (in het onderhavige geval de gehele EER). Verschillende oplossingen zijn mogelijk. De rechtbank noemt als mogelijkheden:

- aanknoping bij de plaats waar de vrachtwagen of de transportdienst is afgenomen, te weten (i) de plaats waar de verkoper (of verhuurder) van vrachtwagens of de aanbieder van transportdiensten is gevestigd, of (ii) indien eenzelfde eiser of achterliggende partij vrachtwagens heeft afgenomen in verschillende landen, het recht van de plaats van de zetel van de desbetreffende eiser of achterliggende partij; of

- aanknoping bij het land waar de eerste afnemer van de vrachtwagen, waar de vordering betrekking op heeft, is gevestigd (ook in geval van transportdiensten).

Daarnaast is de vraag aan de orde welk criterium moet worden gehanteerd bij de toepassing van art. 6 lid 3, onder a, Verordening Rome II voor de bepaling van het toepasselijk recht op tolvorderingen (zie hiervoor in 3.4).

4.6.2 Deze vraag (vii) betreft uitleg van Unierecht waarover redelijke twijfel mogelijk is. In dit verband overweegt de Hoge Raad als volgt.

4.6.3 Bij de toepassing van art. 6 lid 3, onder a, Verordening Rome II rijst allereerst de vraag hoe de rechter in een concreet geval moet vaststellen welke nationale markten worden beïnvloed of

waarschijnlijk worden beïnvloed. In het onderhavige geval is in onherroepelijke besluiten van de Europese Commissie vastgesteld dat de inbreuk de gehele EER bestreek (zie hiervoor in 3.1 onder (i), (iii) en (iv)). Aangenomen mag worden dat daarmee vaststaat dat de markten van alle EER-lidstaten zijn beïnvloed als bedoeld in art. 6 lid 3 Verordening Rome II.²⁷

4.6.4 Vervolgens rijst de vraag hoe, gegeven dat alle nationale markten binnen de EER zijn beïnvloed, het toepasselijk recht op een concrete *follow-on* vordering moet worden bepaald. Denkbaar is dat "het land waarvan de markt beïnvloed wordt of waarschijnlijk beïnvloed wordt" in dit verband nader moet worden geconcretiseerd als het land waar de directe schade zich voordoet (vgl. art. 4 lid 1 Verordening Rome II). Blijkens punt 21 van de considerans van de verordening vormt de bijzondere regel in art. 6 immers geen uitzondering op de algemene regel in art. 4 lid 1 van de verordening maar juist een verduidelijking daarvan.

Daarvan uitgaande zou aansluiting kunnen worden gezocht bij de rechtspraak van het HvJEU over de plaats waar het schadebrengende feit zich heeft voorgedaan in het kader van art. 7, aanhef en punt 2, Verordening Brussel I-bis²⁸, waarmee ook wordt gedoeld op "de plaats waar de schade is ingetreden".²⁹ Volgens punt 7 van de considerans moeten de bepalingen van Verordening Rome II immers stroken met (de voorganger van) Verordening Brussel I-bis. Het HvJEU heeft de consistentie-eisen van punt 7 van de considerans in meerdere uitspraken in aanmerking genomen.³⁰

4.6.5 Aan het hiervoor in 4.6.4 bedoelde begrip "plaats waar de schade is ingetreden" heeft het HvJEU nadere uitleg gegeven voor gevallen waarin het gaat om een inbreuk op art. 101 VWEU. Deze uitleg komt erop neer dat in dit soort gevallen als de "plaats waar de schade is ingetreden" moet worden aangemerkt de plaats waar de benadeelde onderneming de goederen waarop de betrokken heimelijke afspraken betrekking hadden, heeft gekocht; heeft zij de goederen op verschillende plaatsen gekocht, dan geldt als "plaats waar de schade is ingetreden" de zetel van de onderneming.³¹ In de zaak RH/Volvo heeft het HvJEU overwogen:

"³⁹ Uit de rechtspraak van het Hof blijkt dat, in geval van aankoop van een goed dat na manipulatie door de producent ervan in waarde is gedaald, de rechter van de plaats van aankoop van het goed bevoegd is om kennis te nemen van een vordering tot vergoeding van de schade die overeenkomt met de door de koper betaalde extra kosten (zie in die zin arrest van 9 juli 2020, Verein für Konsumenteninformation, C343/19, EU:C:2020:534, punten 37 en 40).

⁴⁰ Die oplossing moet, los van de vraag of de aan de orde zijnde goederen direct of indirect van verweersters zijn gekocht waarbij de eigendomsoverdracht onmiddellijk dan wel na afloop van een leaseovereenkomst heeft plaatsgevonden, ook worden toegepast in een context als die van het hoofdgeding. Evenwel zij erop gewezen dat die oplossing ervan uitgaat dat de benadeelde koper uitsluitend in het rechtsgebied van één enkel gerecht goederen heeft gekocht waarop de betrokken heimelijke afspraken betrekking hadden. Anders is het immers niet mogelijk om één enkele plaats van het intreden van de schade vast te stellen ten aanzien van de benadeelde koper.

⁴¹ In dit verband zij eraan herinnerd dat het Hof in het kader van een vordering tot vergoeding van schade die is veroorzaakt door met artikel 101 VWEU strijdige regelingen en die bestaat in extra kosten die zijn betaald wegens een kunstmatig hoge prijs, heeft geoordeeld dat de plaats van het intreden van de schade enkel voor iedere beweerde benadeelde individueel kan worden vastgesteld en dat het daarbij in beginsel gaat om de plaats van de zetel van deze laatste (zie in die zin arrest van 21 mei 2015, CDC Hydrogen Peroxide, C352/13, EU:C:2015:335, punt 52).

⁴² In het geval van aankopen op verschillende plaatsen voldoet de toekenning van bevoegdheid aan de rechter van de zetel van de benadeelde onderneming aan het in punt 38 van het onderhavige arrest genoemde vereiste van voorspelbaarheid, aangezien de verwerende partijen deelnemers aan de mededingingsregeling niet onwetend kunnen zijn van de omstandigheid dat

de kopers van de betrokken goederen binnen de door de heimelijke afspraken beïnvloede markt zijn gevestigd. Die bevoegdheidsverlening beantwoordt voorts aan de doelstelling van nabijheid en de plaats van de zetel van de benadeelde onderneming biedt alle waarborgen voor een nuttige inrichting van een eventueel proces (zie in die zin arrest van 21 mei 2015, CDC Hydrogen Peroxide, C352/13, EU:C:2015:335, punt 53).³²

- 4.6.6 Indien de uitleg die het HvJEU in de zaak RH/Volvo heeft gegeven aan art. 7, aanhef en punt 2, Verordening Brussel I-bis ook moet worden gebruikt voor art. 6 lid 3, onder a, Verordening Rome II hetgeen voor de hand ligt gelet op de consistentie-eisen tussen beide regelingen, dan betekent dat dat als "het land waarvan de markt beïnvloed wordt of waarschijnlijk beïnvloed wordt" in laatstgenoemde bepaling moet worden aangemerkt het land waar de benadeelde onderneming de goederen waarop de inbreuk op het kartelverbod betrekking heeft, heeft gekocht, dan wel indien de benadeelde de goederen in verschillende landen heeft gekocht het land waar zich de zetel van de benadeelde onderneming bevindt, mits de inbreuk op het kartelverbod volgens het besluit van de Europese Commissie ook dat land bestreekt³³ (en dus een EU/EER-lidstaat is).

In dit verband moet nog worden opgemerkt dat art. 7, aanhef en punt 2, Verordening Brussel I-bis alleen verwijst naar (de rechter van) een lidstaat van de Europese Unie³⁴, terwijl art. 6 lid 3, onder a, Verordening Rome II verwijst naar (het recht van) het land waarvan de markt beïnvloed wordt of waarschijnlijk beïnvloed wordt, ongeacht of dit het recht van een lidstaat is (art. 3 Verordening Rome II).

Bij het bovenstaande rijst voorts de vraag hoe het begrip zetel (*siège social*, registered office), als bedoeld in de arresten CDC/Akzo en RH/Volvo, in dit verband moet worden uitgelegd (vgl. ook art. 23 Verordening Rome II of art. 62-63 Verordening Brussel I-bis). De Hoge Raad zal geen afzonderlijke prejudiciële vraag over het begrip zetel stellen, maar merkt wel op dat nadere uitleg nuttig zou zijn.

- 4.6.7 Naar aanleiding van hetgeen in 4.6.2-4.6.6 is overwogen zal de Hoge Raad een prejudiciële vraag aan het HvJEU voorleggen (zie hierna onder 6, vraag 3 (a) en (b)).

- 4.6.8 In dit verband is voorts het volgende van belang.

- 4.6.9 Een deel van de eisers of achterliggende partijen in deze zaak heeft niet zelf vrachtwagens bij de karteldeelnemers gekocht; zij zijn indirecte afnemers. Zij hebben een of meer vrachtwagens gekocht, gehuurd of geleased van een tussenliggende partij zoals een dealer, of hebben transportdiensten afgenomen van een partij die daarvoor als gevolg van de inbreuk hogere prijzen heeft berekend (zie hiervoor in 3.4).

De vraag is of het op hun vorderingen toepasselijke recht moet worden bepaald op de wijze als hiervoor in 4.6.6 beschreven. Dat zou betekenen dat *follow-on* vorderingen van indirecte afnemers worden beheerst door het recht van het land waar de indirecte afnemer de goederen heeft gekocht, gehuurd of geleased, of de transportdiensten heeft afgenomen, dan wel indien de indirecte afnemer deze goederen of diensten in verschillende landen heeft afgenomen het land waar de afnemer is gevestigd, mits de inbreuk op het kartelverbod volgens het besluit van de Europese Commissie ook dat land bestreekt.

Andere oplossingen zijn ook denkbaar. Bijvoorbeeld is denkbaar dat *follow-on* vorderingen van indirecte afnemers ingevolge art. 6 lid 3, onder a, Verordening Rome II alleen worden beheerst door het recht van het land waar de indirecte afnemer is gevestigd, mits de inbreuk op het kartelverbod volgens het besluit van de Europese Commissie ook dat land bestreekt.

Een andere mogelijkheid is dat op de vordering van een indirecte afnemer hetzelfde recht wordt toegepast als op de vordering van de eerste afnemer, zodat ten aanzien van een en dezelfde vrachtwagen steeds hetzelfde recht toepasselijk is.³⁵ Het is evenwel de vraag hoe deze mogelijkheid zich verhoudt tot het arrest van het HvJEU in de zaak Tibor-Trans (welke zaak haar aanleiding vindt in het ook in deze zaak aan de orde zijnde truckkartel).³⁶ In die zaak ging het

om een vordering van een indirecte afnemer (eindgebruiker), die de vrachtwagens niet rechtstreeks bij de karteldeelnemers had gekocht, maar bij vrachtwagendealers die de prijsverhogingen aan de eindgebruikers doorberekenden. Het HvJEU overwoog dat dat in het kader van de bevoegdheid (art. 7, aanhef en punt 2, Verordening Brussel I-bis) geen verschil maakt, omdat ook de schade van deze indirecte afnemer als rechtstreekse schade moet worden aangemerkt, zodat voor de bevoegdheid bepalend is waar die schade is ingetreden. Het HvJEU zocht daarbij nadrukkelijk aansluiting bij art. 6 lid 3, onder a, Verordening Rome II. Het Hof overwoog:

“31 Wat de aard van de gestelde schade betreft, moet worden opgemerkt dat deze schade niet slechts een financieel gevolg is van de schade die de rechtstreekse kopers, zoals de Hongaarse dealers, hadden kunnen lijden, en die had kunnen bestaan in een daling van de verkoop als gevolg van de prijsverhogingen. In het hoofdgeding vloeit de schade daarentegen hoofdzakelijk voort uit de extra kosten als gevolg van de kunstmatig hoge prijzen en is de schade dan ook het rechtstreekse gevolg van de inbreuk op artikel 101 VWEU, waardoor er dus sprake is van rechtstreekse schade die in beginsel kan leiden tot bevoegdheid van de gerechten van de lidstaat op het grondgebied waarvan die schade is ingetreden.

()

35 Zoals de Commissie in haar schriftelijke opmerkingen heeft gesteld en ook in punt 41 van het arrest van 5 juli 2018, *flyLAL-Lithuanian Airlines (C27/17, EU:C:2018:533)*, in herinnering is gebracht, is een dergelijke vaststelling van de plaats waar de schade is ingetreden ook in overeenstemming met de consistentie-eisen van overweging 7 van [Verordening Rome II], aangezien volgens artikel 6, lid 3, onder a), van die verordening op vorderingen tot schadevergoeding in verband met een mededingingsbeperkende handeling het recht van het land waar de markt beïnvloed wordt of waarschijnlijk beïnvloed wordt, van toepassing is.” 37

4.6.10 Met vraag 3 (a), (b) en (c) (zie hierna onder 6) wordt duidelijkheid gezocht over de bepaling van het recht dat ingevolge art. 6 lid 3, onder a, Verordening Rome II van toepassing is op *follow-on* vorderingen van indirecte afnemers.

4.6.11 Ten slotte is in dit verband van belang dat een aantal eisers of achterliggende partijen in deze zaak stelt dat zij (ook) schade hebben geleden vanwege de vertraging van de timing voor de introductie van nieuwe emissietechnologieën om te voldoen aan de steeds strenger wordende Europese emissienormen (welke schade eveneens een gevolg is van de inbreuk). Die schade bestaat onder meer uit een hoger brandstofverbruik en hogere andere verbruikskosten, waaronder hogere tolheffing (zie hiervoor in 3.4-3.5, de zogenoemde tolvorderingen).

4.6.12 Met vraag 3 (d) (zie hierna onder 6) wordt duidelijkheid gezocht over de bepaling van het recht dat ingevolge art. 6 lid 3, onder a, Verordening Rome II van toepassing is op dergelijke tolvorderingen.

4.6.13 Gelet op de grote hoeveelheid vorderingen in de onderhavige zaken (zie hiervoor in 3.1 onder (v)) is een praktisch hanteerbare uitleg van art. 6 lid 3, onder a, Verordening Rome II van groot belang. Indien aansluiting wordt gezocht bij de oplossing in het arrest RH/Volvo (zie hiervoor in 4.6.4-4.6.6), zou “het land waarvan de markt beïnvloed wordt of waarschijnlijk beïnvloed wordt” in deze bepaling aldus kunnen worden uitgelegd dat hieronder in gevallen als de onderhavige wordt verstaan:

- indien de benadeelde de goederen waarop de inbreuk op het kartelverbod betrekking heeft, heeft gekocht, gehuurd of geleased in één bepaald land: dit land (waarbij dit nader wordt geconcretiseerd, bijvoorbeeld als het land waar de goederen zijn overhandigd)³⁸;
dan wel

- in alle andere gevallen (dus indien de benadeelde de goederen in verschillende landen heeft gekocht, gehuurd of geleased, of indien het gaat om een vordering van een indirecte afnemer, of indien het gaat om een tolvordering): het land waar de benadeelde zijn gewone woonplaats of zetel (zie hiervoor in 4.6.6, laatste alinea) heeft, mits de inbreuk op het kartelverbod volgens het besluit van de Europese Commissie ook dat land bestreek.

Voorwaarden voor rechtskeuze (art. 6 lid 3, onder b, Verordening Rome II)

- 4.7.1 Met vragen (viii), (ix) en (x) wenst de rechtbank te vernemen hoe art. 6 lid 3, onder b, Verordening Rome II moet worden uitgelegd.
- 4.7.2 Deze vragen betreffen uitleg van Unierecht waarover redelijke twijfel mogelijk is. In dit verband overweegt de Hoge Raad als volgt.
- 4.7.3 Uit de tekst van deze bepaling (zie hiervoor in 4.4.4) volgt dat de eiser ("de persoon die schadevergoeding vordert") eenzijdig een rechtskeuze kan maken voor het recht van de lidstaat van de woonplaats van de verweerder indien aan de volgende voorwaarden is voldaan: (i) de markt wordt beïnvloed of waarschijnlijk beïnvloed in meer dan één land; (ii) de vordering strekt tot schadevergoeding; (iii) de vordering is aanhangig gemaakt bij de rechter van de lidstaat van de woonplaats van de verweerder; en (iv) de markt in die lidstaat is een van de markten die rechtstreeks en aanzienlijk beïnvloed worden door de beperking van de mededinging waaruit de niet-contractuele verbintenis voortvloeit waarop de vordering is gebaseerd.
- 4.7.4 De truckfabrikanten betogen dat naast de hiervoor in 4.7.3 genoemde voorwaarden een impliciete, aanvullende voorwaarde geldt, namelijk dat de benadeelde schade lijdt in meerdere landen, waaronder het land waar zijn vordering aanhangig is. De rechtskeuze is volgens truckfabrikanten immers bedoeld om een oplossing te bieden voor gevallen waarin ingevolge art. 6 lid 3, onder a, Verordening Rome II meerdere rechtsstelsels toepasselijk zijn.
- Daarentegen betwisten de eisers het bestaan van een dergelijke aanvullende voorwaarde omdat zij menen dat er geen steun voor is te vinden in de totstandkomingsgeschiedenis van de bepaling, de rechtspraak of de literatuur. Daarnaast doet een dergelijke aanvullende voorwaarde volgens de eisers afbreuk aan de volle werking van de regels van het Europese mededingingsrecht. Zij zou meebrengen dat benadeelde partijen minder vaak een eenzijdige rechtskeuze kunnen maken en dat dan dus een grote verscheidenheid van toepasselijke rechtstelsels moet worden toegepast, hetgeen de privaatrechtelijke handhaving van het Europese mededingingsrecht gecompliceerd en kostbaar zou maken.
- 4.7.5 De vraag is daarom of voor de in art. 6 lid 3, onder b, Verordening Rome II bedoelde rechtskeuze ook de voorwaarde geldt dat (vaststaat dat) de desbetreffende benadeelde in meerdere landen schade heeft geleden, waaronder het land waar zijn vordering aanhangig is. Aangezien over het antwoord op deze vraag redelijke twijfel mogelijk is, zal de Hoge Raad hierover een prejudiciële vraag aan het HvJEU voorleggen (zie hierna onder 6, vraag 4 (a)).
- 4.7.6 Een vervolgvraag is of deze rechtskeuzemogelijkheid ook toekomt aan partijen (zogenoemde litigation- of claimvehikels) die *follow-on* vorderingen overgedragen hebben gekregen van benadeelden. Daarvoor pleit de tekst van art. 6 lid 3, onder b, Verordening Rome II, waarin wordt gesproken over "de persoon die schadevergoeding vordert" alsmede de ratio van deze bepaling om de privaatrechtelijke handhaving van het Europese mededingingsrecht te verbeteren. In dit verband kan van belang zijn dat in de rechtspraak van het HvJEU (arrest CDC/Akzo) is geoordeeld dat de overdracht van een schuldvordering door de oorspronkelijke schuldeiser geen invloed kan hebben op de bepaling van de bevoegdheid volgens (thans) art. 7, aanhef en punt 2, Verordening Brussel I-bis.³⁹ De vraag is of deze rechtspraak van overeenkomstige toepassing is in het kader van art. 6 lid 3, onder b, Verordening Rome II. Aangezien over het antwoord op deze vraag redelijke twijfel mogelijk is, zal de Hoge Raad hierover een prejudiciële vraag aan het HvJEU voorleggen (zie hierna onder 6, vraag 4 (b)).

4.7.7 De rechtbank heeft in dit verband opgemerkt dat een ruime rechtskeuzemogelijkheid voor litigation- of claimvehikels die vorderingen overgedragen hebben gekregen van benadeelden en achterliggende partijen, voor- en nadelen heeft.⁴⁰ Enerzijds is een ruime mogelijkheid efficiënt omdat de rechter op alle vorderingen die aan hem ter beoordeling worden voorgelegd, zijn eigen recht de *lex fori* kan toepassen. Anderzijds kan een ruime mogelijkheid forumshopping in de hand werken, hetgeen ertoe kan leiden dat (in dit geval) de Nederlandse rechter een grote hoeveelheid vorderingen moet beoordelen van benadeelden en achterliggende partijen die geen enkele band met Nederland hebben.

5. Omschrijving van de uitgangspunten en feiten waarop de door het HvJEU te geven uitleg moet worden toegepast

De Hoge Raad verwijst naar de hiervoor in 3.1-3.5 vermelde uitgangspunten en feiten, waarvan in deze procedure moet worden uitgegaan.

6 Vragen van uitleg

1. Brengt het Unierecht, in het bijzonder het beginsel van doeltreffendheid, mee dat ter bepaling van het toepasselijke recht een enkele en voortdurende inbreuk op art. 101 VWEU en art. 53 EER-Overeenkomst moet worden gekwalificeerd als een onrechtmatige gedraging (schadeveroorzakende gebeurtenis) die *per benadeelde* leidt tot één schadevordering (*follow-on* vordering), die meerdere schadeposten (transacties) kan omvatten (zie hiervoor in 4.2.1-4.2.8)? Of is deze kwalificatie overgelaten aan het recht van de lidstaten en staat het hun vrij om bijvoorbeeld te bepalen dat een dergelijke inbreuk moet worden aangemerkt als een onrechtmatige gedraging (schadeveroorzakende gebeurtenis) die *per transactie* leidt tot een afzonderlijke schadevordering (*follow-on* vordering)?

2. Hoe moet art. 31 Verordening Rome II worden uitgelegd in geval van een schadeveroorzakende gebeurtenis die bestaat in een enkele en voortdurende inbreuk op art. 101 VWEU en art. 53 EER-Overeenkomst die voor 11 januari 2009 is begonnen en die op of na die datum is geëindigd (zie hiervoor in 4.3.2-4.3.4)? Meer specifiek:

(a) is deze verordening in temporeel opzicht van toepassing ten aanzien van de gehele inbreukperiode, ook als het gaat om de periode voor 11 januari 2009;

(b) is deze verordening in temporeel opzicht niet van toepassing ten aanzien van de gehele inbreukperiode, ook niet als het gaat om de periode vanaf 11 januari 2009; of

(c) is deze verordening in temporeel opzicht alleen van toepassing ten aanzien van de periode vanaf 11 januari 2009? Hoe moet in een dergelijk geval worden beoordeeld welke gebeurtenissen door die verordening worden bestreken, en welke niet?

Indien vraag 2 (a) of (c) bevestigend wordt beantwoord, hetgeen meebrengt dat de Verordening Rome II in deze zaak van toepassing is:

3. Hoe moet het begrip "het land waarvan de markt beïnvloed wordt of waarschijnlijk beïnvloed wordt" in art. 6 lid 3, onder a, Verordening Rome II worden uitgelegd in het geval van een *follow-on* vordering

streckende tot vergoeding van schade naar aanleiding van een inbreuk op art. 101 VWEU en art. 53 EER-Overeenkomst die is vastgesteld door de Europese Commissie en die (meerdere landen dan wel) de gehele EER bestrijkt, en waarbij het gaat om

(a) schade geleden door een benadeelde die de goederen waarop de inbreuk op het kartelverbod betrekking heeft (vrachtwagens), in één bepaald land heeft gekocht, gehuurd of geleased van een of meer van de karteldeelnemers of van een of meer tussenliggende partijen zoals dealers (zie hiervoor in 4.6.3-4.6.10);

(b) schade geleden door een benadeelde die de goederen waarop de inbreuk op het kartelverbod betrekking heeft (vrachtwagens), in verschillende landen heeft gekocht, gehuurd of geleased van een of meer van de karteldeelnemers of van een of meer tussenliggende partijen zoals dealers (zie hiervoor in 4.6.3-4.6.10);

(c) schade geleden door een afnemer van transportdiensten van een of meer partijen die daarvoor als gevolg van de inbreuk hogere prijzen hebben berekend (zie hiervoor in 4.6.9-4.6.10);

(d) schade geleden door een partij die stelt (ook) schade te hebben geleden vanwege de vertraging van de timing voor de introductie van nieuwe emissietechnologieën om te voldoen aan de steeds strenger wordende Europese emissienormen welke schade eveneens een gevolg is van de inbreuk en bestaat onder meer uit een hoger brandstofverbruik en hogere andere verbruikskosten, waaronder hogere tolheffing (zie hiervoor in 4.6.11-4.6.12)?

4. (a) Moet art. 6 lid 3, onder b, Verordening Rome II aldus worden uitgelegd dat, om een eenzijdige rechtskeuze te kunnen maken, niet alleen moet zijn voldaan aan de in deze bepaling genoemde voorwaarden, maar ook aan de voorwaarde dat de benadeelde in meerdere landen schade heeft geleden, waaronder het land waar zijn vordering aanhangig is (zie hiervoor in 4.7.3-4.7.5)?

(b) Moet art. 6 lid 3, onder b, Verordening Rome II aldus worden uitgelegd dat de mogelijkheid om een eenzijdige rechtskeuze te maken alleen openstaat voor benadeelden die zelf schade hebben geleden, of aldus dat deze mogelijkheid ook openstaat voor eisers die *follow-on* vorderingen van benadeelden overgedragen hebben gekregen (zie hiervoor in 4.7.6-4.7.7)?

7 Beslissing

De Hoge Raad:

- verzoekt het HvJEU met betrekking tot de hiervoor onder 6 geformuleerde vragen uitspraak te doen;
- houdt iedere verdere beslissing aan en schorst het geding tot het HvJEU naar aanleiding van dit verzoek uitspraak zal hebben gedaan.

Deze beslissing is gegeven door de vicepresident M.V. Polak als voorzitter en de raadsheren C.E. du Perron, H.M. Wattendorff, A.E.B. ter Heide en S.J. Schaafsma, en in het openbaar uitgesproken door de raadsheer A.E.B. ter Heide op 20 juni 2025.

-
- ¹ HR 21 maart 2025, ECLI:NL:HR:2025:415 en HR 20 juni 2025, ECLI:NL:HR:2025:946 (luchtvrachtkartel).
 - ² Commission Decision of 19 July 2016 relating to a proceeding under Article 101 of the Treaty on the Functioning of the European Union and Article 53 of the EEA Agreement (AT.39824 - Trucks), C(2016)4673 final (DAF, Daimler, Iveco, MAN en Volvo/Renault); Commission Decision of 27 September 2017 relating to a proceeding under Article 101 of the Treaty on the Functioning of the European Union and Article 53 of the EEA Agreement (Case AT.39824 - Trucks), C(2017)6467 (Scania).
 - ³ Overeenkomst betreffende de Europese Economische Ruimte van 2 mei 1992, PbEU 1994, L 1/3.
 - ⁴ Samenvatting van het besluit van de Commissie van 27 september 2017 inzake een procedure op grond van art. 101 VWEU en art. 53 EER-overeenkomst (zaak AT.39824 - Vrachtwagens), C(2017)6467, nrs. 1 en 9-12, PbEU 2020, C 216/9. Zie ook Samenvatting van het besluit van de Commissie van 19 juli 2016 inzake een procedure op grond van art. 101 VWEU en art. 53 EER-overeenkomst (zaak AT.39824 - Vrachtwagens), C(2016)4673, PbEU 2017, C 108/6).
 - ⁵ HvJEU 2 februari 2022, zaak T-799/17, ECLI:EU:T:2022:48 (Scania/Europese Commissie).
 - ⁶ HvJEU 1 februari 2024, zaak C-251/22 P, ECLI:EU:C:2024:103 (Scania/Europese Commissie).
 - ⁷ Zie rechtbank Amsterdam 13 september 2023, ECLI:NL:RBAMS:2023:7089, rov. 2.1.
 - ⁸ Zie de uitspraken van de rechtbank Amsterdam in een eerdere procedure: rechtbank Amsterdam 15 mei 2019, ECLI:NL:RBAMS:2019:3574; rechtbank Amsterdam 12 mei 2021, ECLI:NL:RBAMS:2021:2391; rechtbank Amsterdam 27 juli 2022, ECLI:NL:RBAMS:2022:4466; rechtbank Amsterdam 28 februari 2024, ECLI:NL:RBAMS:2024:1119.
 - ⁹ Rechtbank Amsterdam 13 september 2023, ECLI:NL:RBAMS:2023:7089, rov. 2.1.
 - ¹⁰ Rechtbank Amsterdam 13 september 2023, ECLI:NL:RBAMS:2023:7089, rov. 2.3-2.4.
 - ¹¹ Rechtbank Amsterdam 8 november 2023, ECLI:NL:RBAMS:2023:7093.
 - ¹² Wet van 11 april 2001, houdende regeling van het conflictenrecht met betrekking tot verbintenissen uit onrechtmatige daad (Wet conflictenrecht onrechtmatige daad), Stb. 2001, 190.
 - ¹³ Verordening (EG) nr. 864/2007 van het Europees Parlement en de Raad van 11 juli 2007 betreffende het recht dat van toepassing is op niet-contractuele verbintenissen (Rome II), PbEU 2007, L 199/40.
 - ¹⁴ Tweede vonnis, rov. 2.3.
 - ¹⁵ HvJEU 18 april 2024, zaak C605/21, ECLI:EU:C:2024:324 (Heureka/Google), punt 61, met verwijzingen naar eerdere rechtspraak.
 - ¹⁶ HvJEU 18 april 2024, zaak C605/21, ECLI:EU:C:2024:324 (Heureka/Google), punt 51, met verwijzingen naar eerdere rechtspraak.
 - ¹⁷ HvJEU 1 februari 2024, zaak C-251/22 P, ECLI:EU:C:2024:103.
 - ¹⁸ HvJEU 18 april 2024, zaak C605/21, ECLI:EU:C:2024:324 (Heureka/Google), punt 51.
 - ¹⁹ Vgl. ook Bundesgerichtshof 23 september 2020, ECLI:DE:BGH:2020:230920UKZR35.19.0, rov. 73.
 - ²⁰ De WCOD gold tot 1 januari 2012; toen werd zij ingetrokken bij gelegenheid van de invoering van Boek 10 BW.
 - ²¹ HvJEU 17 november 2011, zaak C-412/10, ECLI:EU:C:2011:747 (Homawoo), punt 33.
 - ²² HvJEU 17 november 2011, zaak C-412/10, ECLI:EU:C:2011:747 (Homawoo), punt 36.
 - ²³ Zie ook eerste vonnis, rov. 2.8.
 - ²⁴ Rechtbank Amsterdam 27 juli 2022, ECLI:NL:RBAMS:2022:4466, rov. 2.19.
 - ²⁵ Gerechtshof Amsterdam 6 juli 2021, ECLI:NL:GHAMS:2021:1940.

- ²⁶ Eerste vonnis, rov. 2.4; tweede vonnis, rov. 2.12. Zie ook rechtbank Amsterdam 12 april 2017, ECLI:NL:RBAMS:2017:2841, rov. 2.3.
- ²⁷ Vgl. in het kader van (art. 7, aanhef en punt 2) Verordening Brussel I-bis: HvJEU 29 juli 2019, zaak C-451/18, ECLI:EU:C:2019:635 (Tibor-Trans), punt 32-33; HvJEU 15 juli 2021, zaak C-30/20, ECLI:EU:C:2021:604 (RH/Volvo), punt 31.
- ²⁸ Verordening (EU) nr. 1215/2012 van het Europees Parlement en de Raad van 12 december 2012 betreffende de rechterlijke bevoegdheid, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken, PbEU 2012, L 351/1.
- ²⁹ Zie in de context van de privaatrechtelijke handhaving van het mededingingsrecht laatstelijk HvJEU 15 juli 2021, zaak C-30/20, ECLI:EU:C:2021:604 (RH/Volvo), punt 29.
- ³⁰ In het kader van vorderingen tot vergoeding van schade die is veroorzaakt door mededingingsbeperkende gedragingen: HvJEU 5 juli 2018, zaak C-27/17, ECLI:EU:C:2018:533 (flyLAL-Lithuanian Airlines), punt 41; HvJEU 29 juli 2019, zaak C-451/18, ECLI:EU:C:2019:635 (Tibor-Trans), punt 35. Zie evenwel ook HvJEU 16 januari 2014, zaak C-45/13, ECLI:EU:C:2014:7 (Kainz), punt 20 (productaansprakelijkheid).
- ³¹ HvJEU 15 juli 2021, zaak C-30/20, ECLI:EU:C:2021:604 (RH/Volvo). Zie ook HvJEU 4 juli 2024, zaak C-425/22, ECLI:EU:C:2024:578 (MOL/Mercedes-Benz Group), punt 31.
- ³² HvJEU 15 juli 2021, zaak C-30/20, ECLI:EU:C:2021:604 (RH/Volvo).
- ³³ Vgl. HvJEU 15 juli 2021, zaak C-30/20, ECLI:EU:C:2021:604 (RH/Volvo), rov. 31 en 42.
- ³⁴ Ook Denemarken (zie PbEU 2013, L 79/4); zie daarnaast, wat betreft IJsland, Noorwegen en Zwitserland, art. 5, aanhef en punt 3, van het Verdrag van Lugano II, PbEU 2009, L 147/5.
- ³⁵ Eerste tussenvonnis, rov. 2.25.
- ³⁶ HvJEU 29 juli 2019, zaak C-451/18, ECLI:EU:C:2019:635 (Tibor-Trans).
- ³⁷ HvJEU 29 juli 2019, zaak C-451/18, ECLI:EU:C:2019:635 (Tibor-Trans).
- ³⁸ Vgl. HvJEU 22 februari 2024, zaak C-81/23, ECLI:EU:C:2024:165 (FCA Italy); HvJEU 15 juli 2021, zaak C-30/20, ECLI:EU:C:2021:604 (RH/Volvo), punt 39-40.
- ³⁹ HvJEU 21 mei 2015, zaak C-352/13, ECLI:EU:C:2015:335, punt 35-36; HvJEU 18 juli 2013, zaak C147/12, ECLI:EU:C:2013:490 (ÖFAB/Koot), punt 58-59. Vgl. ook HvJEU 10 maart 2022, zaak C498/20, ECLI:EU:C:2022:173, punt 62.
- ⁴⁰ Tweede vonnis, rov. 2.12.
-